

**Commentaria et disputationes scholastica in Summam D.
Thomae Aquinatis**

Nazarius, Johannes P.

Coloniae, 1621

Controversia Vnica. An persona diuina significet relationem formaliter an
materialiter tantum?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82303](#)

communis. Nam rationale includitur in significatione nominis, quod tamen non est de significatione animalis. Vnde aliud est querere de significatione animalis, & aliud est querere de significatione animalis quod est homo. Deinde manifestat & probat singulas partes in predicatione contentas, quarum prima est relatio. Probat igitur personam diuinam significare relationem. Persona in quacumque natura significat id, quod est distinctum in natura illa: Sed in diuinis distinctione non sit nisi per relations originis; igitur hoc nomen persona diuina significat relationem originis. Minor patet ex dictis in questionibus praecedentibus. Maior probatur dupliciter: Primo ratione: Persona in communis significat substantiam individuam rationalis naturæ, ut dictum est in primo articulo. Sed individuum est, quod est indistinctum in se, ab alijs autem distinctum: Ergo in quacunque natura persona significat id, quod est distinctum in natura illa. Secundo probatur eadem maior exemplum. Persona in natura humana significat has carnes & hæc ossa & hanc animam, quæ sunt principia individuantia hominem; quæ quidem, licet non sint de significatione personæ sunt tamen de significatione personæ humanae. Secunda pars predicta erat illa, per modum subsistentiæ. Probatur. Relatio diuina est subsistens sicut essentia diuina; ergo persona diuina significat relationem ut subsistentem. Antecedens probatur dupliciter: primò, quia relatio in diuinis non est sicut accidentis inherens subiecto, sed est ipsa diuina essentia, ut diuina essentia est subsistens; ergo etiam relatio. Secundo; quoniam sicut Deitas est Deus, ita paternitas diuina est Deus Pater: at Deus Pater est persona diuina subsistens; ergo etiam relatio qua est paternitas. Tertia pars continetur illis verbis in natura diuina, quæ declaratur ex differentia diuina relationis ab alijs: quia diuina relatio non est accidentis inherens subiecto, sicut alijs, sed est diuina essentia, & ideo est subsistens sicut essentia diuina subsistit: quibus verbis ait Caet. excludit tacitam obiectionem.

Vltimò S. Th. reducit ad bonum sensum prædictas tres opiniones; Vide litteram & Caietanum.

Expositio Textus.

OBSERVANDVM est primò propositionem illam D. Th. *Aliquid est de significatione nimirum communis, quod non est de significatione magis communis*, intelligendam esse de significatione explicita: sicut homo significat animal rationale explicitè, animal autem non significat hominem aut rationale explicitè, sed tantum implicitè; nam omne superior dicat totum id, quod est de ratione inferiori; alioquin de illo non prædicaretur; Cū autem illud non dicat explicitè (Nam in definitione animalis non ponitur homo) relinquitur vt dicat implicitè.

Secundo aduerte longè diuerso modo significari nomine hominis, rationale, quæm hæc carnes, & hæc ossa significantur nomine personæ humanae; homo namque non explicitè tantum, sed etiam formaliter includit & significat rationale: persona verò humana licet includat has carnes & hæc ossa, non tamen ut formaliter significata.

Tertiò Nota D. Th. hic non soluere motuum secundæ opinionis, quod scilicet persona dicitur quasi per se vna &c. cui tamen satisfacit in r. dicens personam dici per se vnam ab vnitate personæ, quæ est ex proprietate, non autem ab vnitate

A essentia ut supponit & significat illa opinio secunda; & quia S. D. opinionem hanc ad bonum sensum reduxit, admissa etiam illa nominis etymologia; ideo non necesse fuit ea vti responsione, quam in primo senten. adhibuerat.

Mouet hic dubitationem Zumellus ad finem sue disputationis de conciliatione secundæ & tertiaz opinionis, quæ ex ipsis litteræ verbis facillimè solvitur, ac proinde gratis in ea dissoluenda laborat & lectoris mentem inutiliter occupat.

CONTROVERSIA VNICA.

B An persona diuina significet relationem formaliter an materialiter tantum?

NO VEM refert A. noster D. antiquorum *Sententie*. Theologorum de proposta dubitatione *Doforum*, sententias, collectis simul eius doctrinæ diuersis locis, in quibus de hac agit materia, nimirum in r. dist. 23. a. 3. & 26. a. 1. & de potentia q. 9. a. 4. ut hic etiam adnotarunt Torres & Zumell. Ex posterioribus autem Dur. in r. dist. 23. q. 1. docet hoc nomen personæ de formalis significare in concreto quandam secundam intentionem: supponere verò pro individuis constitutis ex proprietatibus personalibus; quam sententiam sequitur Torres super hoc a.

Secunda sententia Scoti est in r. dist. 23. & 25. dicentis nomen personæ significare de formalis in concreto incommunicabile naturæ rationalis, & supponere pro rebus realibus, quibus conuenit incommunicabilitas, quæ dicit negationem communicationis; & ideo nomen personæ significat formaliter negationem. Opinionem hanc sequitur Molina diff. 2. & approbat Torres in fine *Comment. huius a.* Eam latè confutat Cai. in 3. p. q. 3. a. 2. & alij; sed Rada controu. 22. explicans sententiam Scoti, trahit eum in sententiam D. Thom. quamvis nonnulla ibi ponat eius doctrinæ repugnativa.

D Inter Thomistas autem & alios etiam expositoris D. Th. magna est concertatio de mente D. Th. in hoc articulo; Nam Caietanus duo dicit: *Primum est D. Th. in q. de Potentia, q. 8. a. 4.* docuisse personam diuinam significare relationem, non formaliter, sed materialiter: *Secundum est*, hic altius S. D. attigisse propriam rationem subiecti id est personæ diuinæ: & affirmare diuinam personam non solum materialiter sed etiam formaliter relationem includere, non tamen determinatè paternitatem aut filiationem. Sententiam seu interpretationem hanc Caiet. sequuntur Bannes, Zumell, Molina, Valentia & Ripa.

E Sed oppositam sententiam nimirum D. Th. idem vtrōque docuisse tenent Capr. in r. dist. 25. q. 1. Autòr tabula aurea in verbo persona num. 21. vbi notat personam significare relationem per modum subtantiaz, & allegat vtrumque locum & alia plura, nulla ibi denotata apparenti contrarietate. Sequuntur eandem opinionem Sylu. Iauell. Torr. Vafq. Suar. de Trin. lib. 7. c. vlt. & Rada: inter quos tamen est diffensio modo sine qualitate significationis. Nam Capreolus, Syluest. & Torres affirmant de mente D. Thoma personam significare relationem materialiter tantum: Iauellus autem, Vafq. Suar. & Rada dicunt sub vna consideratione personam diuinam significare relationem formaliter, sub alia verò materialiter: cum quibus & tandem conuenit Zum.

Sicut Con-

Quod si hæc supponit nomen persona ac præ-
fertim diuina significare aliquid reale positivum;
supponit præterea nomen persona aliquo modo
significare relationem; alioquin non posset plu-
raliter de tribus predicari. Quærit autem, num
illud reale positivum quod nomine persona diuina
significatur formaliter sit relativum an abso-
lutum? Nam de significato huius nominis per-
sona, quatenus communissimum est, an sit forma-
liter positivum aut negativum, reale aut ratio-
nis, disputabitur infra cum Scot. Dur. & alijs qu.
seq. a. vlt.

Resolutio:

Nomen per-
sonae diuine
significare
relationem
quod ammo-
do formalis-
ter, & quo-
dammodo
enaueriati-
ter.

SCIENDVM EST primò aliud esse id, quod significatur & aliud id quod supponitur, & demum aliud quod copulatur per nomen. Nam id quod nomen significat, est eius propria ratio ad quam significandam ex institutione per se & immediate referuntur: sicut hoc nomen animal significat rationem animalis quæ est substantia animata sensibilis: supponit autem per nomen id quod sub nominis significato directè continetur, ut determinatum sub indeterminato: sicut homo supponitur nomine animalis, quia sub animali directè continetur, ut determinatum sub indeterminato: siquidem homo est substantia animata sensibilis tali anima scilicet rationali: Vnde si addatur determinatio ei, quod est indeterminatum, ut exempli gratia rationale animali: id quod erat suppositum, sit significatum; nam animal rationale significat hominem. Illud autem copulatur per nomen, quod non directè continetur sub nominis significato, sicut determinatum sub indeterminato, sicut particulae aut minus vniuersale sub magis vniuersali, sed utrumque est extra alterius essentiam: sicut album significat disgregatum visus, copulat autem hominem, cui inest albedo.

Formale no-
minis signifi-
caturum.

Materiale
significatum

Persona co-
munita
quid signifi-
cat.

Persona di-
uina quid si-
gnificatur.

A latio non est accidens sed substantia; est igitur idem in Deo relatio cum eo quod relatione refertur; ac proinde idem est relatio quod distinctum in natura diuina subsistens; igitur hoc nomine persona diuina significatur relatio materialiter. Secundum quod dicitur est, rectè dictum posse nomen hoc persona diuina significare relationem per modum substantiae quæ est hypostasis: sicut & relationem significat, non ut relationem sed ut relativum id est ut significatur hoc nomine Pater, non ut significatur hoc nomine paternitas; nam relatio sic significata clauditur oblique in significatione diuina personæ, quæ nihil aliud est quam distinctum relatione subsistens in natura diuina. Hęc verò quæ hucusq; diximus ex D. Th. de significatione personæ in nullo differe videtur ab his, quæ docet A. D. in hoc a. nisi quod ibi duo nominis significata distinguit, vnum videlicet materiale, & alterum formale: hic autem ea distinctione non vtitur; quamvis eadem sit doctrina breviori stylo collecta, ut patet conferendo singula utroque dicta. Ad cuius euidentiam

Tertiò Aduertendum est nomen personæ non esse commune vniuocum sed analogum, secundum analogiam proportionalitatis & attributum rationis ad personam diuinam, Angelicam & humanam: & consequenter non habere vnum aliquem conceptum præcisum formalem aut obiectuum, sed vnum tantum proportionaliter immediate representantem personam diuinam, Angelicam & humanam ut similes proportionaliter: ac propterea nomen personæ immediatè significare personam diuinam, Angelicam & humanam. Sed quoniam, ut diximus in contru. de analogia ad a. 5. qu. 13. analogum est medium inter vniuocum & purè æquiuocum: medium autem naturam sapiens extremorum ad alterum comparatum alterum induit, ideo, non raro D. Thomas & Aristoteles analogo videntes ex parte vnitatis, eidem tribuit vniuoci conditiones, nimirum abstractionem, indistinctionem & similia, ut ibidem explicauimus & ex Caiet. & ob eandem causam D. Th. de potentia qu. 9. art. 4. tribuit huic nomini persona suppositionem, quæ propria est vniuocorum: vnde, ibid. in respon. ad 6. dixit, hoc quod persona aliud significet in Deo quam in homine, pertinet ad diuersitatem suppositionis magis quam ad diuersam significacionem: Vbi non absolute pronunciat diuersam illam significacionem in Deo, & in homine pertinere ad diuersitatem suppositionis, sed comparatiuè loquitur: significans se ut nomine personæ ex parte vnitatis, qua conuenit cum vniuoco. Quod ideo factum existimo; quia nomen personæ sicut & quodlibet aliud analogum quamvis in suo conceptu claudat analogorum differentias sive modos speciales: non tamen eos expresse significat, sed quasi implicitè tantum & confusè; propter quem significandi modum dici potest nomen personæ magis supponere, quam significare personam diuinam, angelicam & humanam.

Quartò Notandum est posse relationem tribus modis per aliquem terminum formaliter significari: Primo per modum relationis aut relativi in actu exercito: ut cum significatur nominibus paternitatis, filiationis, patris & filij; his enim significatur relatio, prout in actu fertur ad terminum: & ideo hæc & similia nomina sunt relativa formaliter. Secundò potest significari relatio formaliter & in actu signata prout scilicet quidditas quædam est: & ita significatur hoc

nōmīne relatio & relativum. *Tertiū* potest significari formaliter, non explicitè per nōmīnem significans exp̄ressē respectum ad aliud, sed implicitè tantum: & hoc dupl̄iciter, uno modo, quia talem rem significat cuius ratio, siue quidditatis perfectè concipi aut explicari minimè potest, nisi vt relativa formaliter intelligatur & explicetur; alio modo quia in communī tantum analogo nomine & conceptu inadæquatè, confusè & implicitè representatur & significatur: quem significandi modum diximus ad suppositionem quodammodo pertinere: quæ tamen implicita significatio dicitur etiam materialis, quatenus actualitate caret explicitæ significacionis. Priori modo persona diuina significat formaliter implicitè relationem; quoniam incomunicabilitas subsistentiæ diuinæ personæ non est nisi relativa formaliter; nec diuina persona constituitur nisi relatione formaliter: Posteriori vero modo nōmīne personæ secundum communissimam sūi rationem significat relationem formaliter, quatenus vna cius subiectu pars, nimis persona diuina relativa formaliter est, quam etiam, vt diximus, immediate quāmuis inadæquatè significat commune nōmīne personæ.

Persona dupl̄iciter dividitur. *Quintū Observandum* est personam communiter sumptam posse dupl̄iciter contrahi: uno modo per differentias quasi extraneas à ratione personæ vt persona est, cuius propria ratio est subsistentia incomunicabilis: & sic determinatur differentijs naturæ, in qua persona subsistit: & hoc modo distinguitur in personam diuinam, Angelicam & humanam. *Secundū* potest distinguiri per differentias per se personalitatis vt personalitas est; & sic contrahitur per modos personandi, quibus per se distinguitur ratio incomunicabilis subsistentiæ: vt cum persona diuiditur in personam absolutam & personam relatiuam. Nam ea dicitur persona absolute quæ ex modo absolute constituitur in esse singulari incomunicabili & subsistenti. Illa vero dicitur relativa quæ relatione constituitur in esse singulari & incomunicabili subsistenti; hoc autem habet qualibet diuina persona ex relatione formaliter, qua constituitur in esse personali & subsistenti, quo distinguitur à qualibet alia: & hoc modo persona diuina significantur nominibus Patris Filij & Spiritus Sancti, quæ formaliter significant relationem, sed per modum hypostasis. Igitur hoc nōmīne persona diuina significat rationem personæ vt ad Deum contractam, non per differentiam per se, id est ex proprio modo personandi, qui in diuinis est relatio sub expressa ratione relationis: sed vt contractam quasi extranea differentia, scilicet ex parte naturæ; & ideo quāmuis significet relationem, non tamen eam significat exp̄ressē formaliter, vt relatio est, sed sub ratione personalitatis, talis naturæ: & hoc est, quod docet S. D. cum D. Aug. in resp. ad pri-
mum.

Vltimum aduertendum est, tam nomine personæ diuinæ, quam nomine Patris & Filij & Spiritus S. significari relationem vt subsistentem, vt ait S. Th. sed diuerso modo; nam nōmīne hoc persona diuina primò & formaliter exprimit subsistentiam, relationem autem significat implicitè & in oblique; nam persona diuina idem est quod subsistens relatione distinctum in natura diuinæ at hoc nōmīne Pater relationem primò & formaliter exprimit: subsistentiam autē importat ex modo significandi in concreto, & ex materia siue relationis subiecto, quod relationē sibi realiter & formaliter identificat secundū se; & i-

Adeo propriè loquendo nōmīne persona formaliter significat subsistentiam, materialiter autē relationem: nomina verò Patria, & Filia, & Spiritus S. formaliter significant relationem, subsistentiam autem vt modum.

Ex dīctis sequitur primò concordia dictorum S. Th. Nam in q. de pot. dixit personam diuinam significare relationem materialiter, subsistens verò formaliter; quia cum dico persona diuina, significo personalitatem Dei, non vt contractam per differentiam per se personalitatis, siue per proprium modum personandi, sed vt contractā per differentiam quasi extraneam, quæ est natura diuina; & ideo quāmuis persona diuina sit realiter & formaliter relatio subsistens, non tamen significatur exp̄ressē formaliter relatio per modum relationis hoc nomine persona diuina, sed per modum subsistentiæ siue personalitatis talis naturæ; & quia modus ad rem cuius est modus comparatur vt formale ad materiale, propter dixit ibi S. D. nōmīne personæ diuinæ significari materialiter relationem, subsistentiam verò formaliter. Vbi aduerte exemplum huius nominis homo, quod afferit in dicto loco S. Th. ad explicandum significatū materiale huius nominis persona diuina, esse in aliquo simile, simpliciter autem dissimile. Nam similitudo, propter quam assumptum est illud exemplū, in hoc consistit, quod sicut carnes & ossa materialiter se habent ad humanam naturam, quæ in illis salutatur: ita relatio materialiter se habet ad personalitatem siue subsistentiam personalem, eo scilicet modo, quo res concipitur vt materialis & potentialis respectu proprij modi. Dissimile autem est exemplum illud simpliciter, quoniam id, quod significatur hoc nomine homo, nullo modo constituitur in esse hominis formaliter per carnes & ossa, nec ea claudit in suo quidditatuo cōceptu sicut relatione formaliter constituitur diuina persona in esse subsistenti personali incomunicabili, & eam claudit in suo quidditatuo concep-
tu: Nā relations diuinæ constituunt ipsas personas diuinæ, quatenus sunt ipse[n]t diuinæ personæ, vt suo loco dicemus cū D. Th. & Caiet. & ideo hoc nōmīne diuina persona formaliter quāmuis non explicitè significat relationem, licet quo ad modum significet absolute: quo sit, vt si per impossibile diuina personalitas esset absoluta, significaretur aptè p̄dicto nomine.

Secundū sequitur expositorum fententias verbis inter se magis quām re ipsa pugnātes, facile posse conciliari. Nā quod dicunt Ban. & Vasq. personā diuinam significare relationē implicitè, id est cū eo, quod ait S. D. Capr. Sylu. & Tor. personā scilicet diuinam significare relationem materialiter. Quod verò ait Cai. personam diuinā significare relationem formaliter, verū est quo ad rem significatam; quia nimis significat relationem: & quāmuis eam significat per modum subsistentiæ, principale tamē ad quod significantum est nōmīne impositum, non est modus, sed ipsa relatio. Deinde verum est de formaliter significato, non explicitè sed implicitè modo superius exp̄resso: *Tertiū* verū est cōparando relationē ad naturā cōstat nāq; persona diuina ex essentiā & relatione, veluti ex determinabili & determinate; quāmuis vt sit sub cōmuni cōceptu personalitatis aut subsistentiæ, materialiter tantū significetur. Postremò dici potest cū Iauello, relationē in Deo dupl̄iciter cōsiderari: uno modo vt individualitatem est, siue vt concipitur tāquā proprietas individualis: & sic est vt materialis; quia in reb', quæ apud nos sunt, principiū individuali-

*Conciliatur
dīcti D. Th.
& Exp̄ositorum.*

nis est materia; Secundò potest concipi diuina relatio veluti forma, seu differentia quasi specifica trahens essentiam secundum se communem ad personam: & hoc modo se habet ut formale. Prior modo consideratur à D. Thom. in q. de *Potentia Dei*, & à prædictis tribus expositoribus: posteriori vero modo consideratur hic à Caietano & alijs. Denique dictum illud D. Thom. & Capr. quod hoc nomen *persona diuina* significat formaliter subsistens in natura diuina, verum est de persona diuina secundum communem rationem personæ, in qua cum ceteris conuenit: secundò verum est quo ad modum significandi: tertio verum est quo ad explicitam significationem.

Zumellus. Tertiò sequitur ex dictis falsum esse id, quod affirmant Zum. Suar. & Rada, videlicet personam conceptu præciso abstrahere à persona creata & increata, ab absoluta & relativa; Iam enim diximus nomen personæ tanquam analogum nullum significare conceptum præcisum, sed immediatè singula analogata.

Conclusio-
nes deduc-
tæ, & pro-
batae.

PRIMA CONCL. Nomen personæ non significat intentionem, sive ens rationis. Probatur: quia persona est substantia individua naturæ rationalis; ergo formaliter significat aliquid reale subsistens. Secundò probatur ex doctrina *precedentis articuli*, vbi persona dicitur significare id, quod est perfectissimum in tota natura, & ex articulo primo huius *questionis*, & præterim in *responsione ad secundum*. Tertiò probatur: quoniam intentio non est nisi per opus intellectus, sicut in seculo opere intellectus non essent tres personæ nisi fundamentaliter, & in potentia, quod est erroneum. Quartò: quia omnis intentio secunda est relatio: si ergo persona in concreto significat intentionem secundam, habebit aliquid correlativum ei correspondens, & sic non dicetur ad se, vt ait Aug. nec facile est assignare tale correlativum. Sed de hac & sequenti conclusione, cumulatè disputabitur in vlt. art. quest. sequentis.

SECVNDA CONCL. Persona de formalis non significat negationem. Hæc patet ex dictis, & late probatur à Cai. in 3. p. q. 4. a. 2.

TERTIA CONCL. Nomen personæ in communione significat formaliter, & expressè subsistens distinctum in rationali natura, formaliter autem & implicitè significat subsistens abolutū & relatiū, ut similia proportionaliter in subsistendo. Hæc patet ex communione canonie analogorum.

QVARTA CONCL. Nomen personæ diuina significat relationem materialiter, quatenus scilicet significat eam, ut informatur tali modo scilicet subsistens, & quatenus implicitè tantum significatur nomine personæ.

QVINTA CONCL. Nomen personæ diuina significat relationem formaliter modus superius explicatis, & præterim, ut inseratur nominibus *Patru*, & *Fili*, & s. s.

Argumenta, & solutiones.

CONTRA primam concl. sunt argumenta re-lata & soluta à Capr. in 1. dist. 23. Contra eandem sunt argumenta Molinæ de quibus agemus in dicto ultimo articulo *questionis sequenti*.

CONTRA tertiam concl. trahi posset argumentum ex doctrina D. Thom. superius relatâ ex *questiobus disputatis*; vbi ex differentia inter nominis suppositionem & significacionem docet hoc nomen *persona* non signifi-

obi. cont. 3.
solus.

A care formaliter personam absolutam vel relatiuam, sed tantum subsistens distinctum in natura rationali sive intellectuali; supponere vero pro subsistente absoluto, vel relativo. *Sed sol. iam diximus* D. Thom. attribuere huic analogo, quod est persona, suppositionem impræprie ob similitudinem unitatis quam habet cum uniuoco; Nam propriè loquendo significat immediatè personam absolutam & relatiuam, ut idem sunt proportionaliter.

CONTRA quartam concl. argumentatur ob. 1. ch. 4. *Caiet. Primò*. De ratione formalis diuinæ hypothesis secundum veritatem est relatio originis, quamvis non ista vel illa; Ergo diuina persona formaliter significat relationem. *Reff. Sol.* nullam esse consequentiam nam ratio formalis relationis comparatur ad subsistentiam, quæ est eius modus expresse & formaliter nomine personæ significatus, ut materiale ad forma-

Secundò. D. Thom. nihil hic soluit ex distinctione allata in *questiobus disputatis*, sed omnes difficultates soluuntur ex diversitate inter modum significandi & rem significatam; quia scilicet res significata est relatio, significatur autem absolute per modum hypothesis. Ergo. *Reff. Sol.* nullam esse conseq. Nam hoc argumēto probatur optimè nostra conclusio; distinctione enim hæc in rem significatam & modum significandi in nomine personæ diuinæ est distinctione in materiale & formale, ut ante diximus.

Contra eandem concl. argumentatur Zumel. *Homo significat rationale formaliter*; quia per id constituitur & distinguuntur; at persona constituitur & distinguuntur relatione. Ergo. *Reff. Sol.* nullam esse conseq. quia rationale est absolute & per modum absoluti constituit: relatio vero non est absoluta, & personam constituit subsistentem, quæ ut subsistens & ut significata nomine personæ concipitur ut absoluta, saltem negatiuè; quia ut sic non includit relationem expresse, quamvis nec illam excludat: Vnde etiam ipse Caiet. in 3. p. quest. 3. art. 2. quasi melius considerans prædicti nominis significacionem sicut: *Sed sicut cum his stat, quod gratia materia & substantia individua, & hypothesis, & persona in diuinis significat relationem non ut ad aliud, sed ut rem hypostaticam: ita stat, quod subsistens, & subsistens significant relationem, ut rem hypostaticam*. Hæc ille. Qua loquendi forma conuenit manifestè cum D. Thom. sententia in *questiobus disputatis*: Idem enim est dictu nomen personæ in diuinis significare materialiter relationem, & idem nomen significare gratia materiae relationem in diuinis.

Contra eandem concl. argumentatur Ripa. *E Primò.* Persona significat relationem ut subsistentem, vel per modum substantiarum; Ergo relatio primum significatur, substantia vero ex consequenti, & ut eius modus adiacens illi; Ergo non nisi de materiali. *Respondetur* nullam esse consequentiam sed oppositum sequi, ut patet ex dictis.

Secundò. In nomine personæ includitur natura obliqua; ergo directè significat relationem.

Respondetur nullam esse consequentiam si dictio illa directè sit idem quod formaliter; nam significat relationem per modum subsistentis, & consequenter significat subsistens formaliter: relationem autem materialiter in sensu iam expresso; quamvis secundum alias considerationes superiorius expressas significetur nomine personæ.

ne personæ relatio formaliter: & hoc est, quod A relatio. *Reph.* subsumptam propositionem quo *solum*. probat argumentum.

Ob. 4. cons. *Contra quintam concl.* argumentatur Capr. ex D. Th. de potentia, & primo probat personam diuinam significare formaliter distinctum subsistens in natura diuina. Sicut se habet persona in communi ad suum significatum: ita se habet persona diuina ad suum: sed persona in communi significat distinctum subsistens in natura rationali; cum hoc exprimatur per diffinitionem persona; ergo persona diuina significat formaliter distinctum subsistens in natura diuina. *Respond.* quod in conceptu subsistentis distincti in natura diuina clauditur intrinsecè relatio in recto significata, quamvis per modum subsistentis: itaque primò & formaliter significatur relatio, secundariò verò subsistentia.

Ob. 2. *Secundo* probat nomen personæ diuinae significare relationem tantum materialiter. Illud est significatum materiale nominis, sine quo saluari non potest significatum eius formale; Sed distinctum subsistens in natura diuina, non potest esse nisi relatiuum; ergo. Maior probatur exemplo huius nominis homo, quod materialiter significat cor, epar, caput &c. sine quibus saluari non potest humana natura. Minor patet. *Reph.* maiorem non esse veram absolute, nisi quando id in quo saluatur nominis significatum, non clauditur intrinsecè & in recto in ipso nominis significato, vt in exemplo cordis &c. respectu naturæ humanæ: non autem ita est de relatione respectu diuinae personæ, vt ante diximus.

Ob. 3. *Terrio.* Relatio non est subsistens, nisi quia est diuina essentia; Ergo nomine persona significatur relatio materialiter. Probatur consequentia; quia persona significat subsistens. *Reph.* antecedens falsum esse formaliter loquendo; Nam eti relatio habeat ab essentia radicaliter ut sit subsistens, quatenus est eadem illi: scilicet tamen formaliter est subsistens, vt aduertit Caietan. *infra q. 40. a. 4.* & consequenter persona diuina, quæ significat subsistens formaliter, significat etiam formaliter relationem ut subsisten-

Ob. 4. *Contra eandem concl.* argumentatur Syl. Relatio ut relatio non est de ratione suppositi generantis; Ergo non significatur formaliter nomine persona. Antecedens probatur; quia relatio originis, quæ est paternitas, fundatur super generare, & consequitur terminum generationis; Nam ideo est Pater (vt dicit August.) quia genuit; Ergo relatio ut relatio non est de ratione suppositi. *Reph.* relationem ut relatio est, posse dupliciter considerari, uno modo ut cōceptam, siue ut est hypostatica forma; alio modo ut exercitam: Primo modo sumendo relationem falsum est antecedens. Ad eius probationem negatur affirmatum: Secundo verò modo verum est antecedens & eius probatio; sed non militat cōtra nostram conclusionem, quæ loquitur de relatione, prout est constitutiva personæ, ut eius forma hypostatica, immo ut est idem formaliter, quod ipsa persona differens ab ea solo modo significandi. Secundò dico conclusionem nostram loqui de relatione in concreto, prout significatur hoc nomine Pater, vel Filius &c.

Ob. 5. *Contra eandem concl.* argumentatur Torres. Inquit S. Th. nomen persona significat relationem in recto, & essentiam in obliquo: non tamē relationem, in quantum est relatio, & loquitur de persona diuina, si autem significaret formaliter relationem, eam significaret, in quantum est

ad illam particulam, in quantum est relatio, posse dupliciter intelligi; uno modo ut reduplicetur ratio formalis & quidditativa relationis: & sic vera est: alio modo, ut reduplicetur siue specificetur modus relationis, ut relatio est: & sic est falsa; & in hoc sensu intelligenda sunt verba D. Th. relata in priori propositione.

Ob. 6. *Secundo.* Si per impossibile esset una persona diuina, vt Iudæi & Saraceni imaginantur: ita propriè Deus esset persona diuina, sicut nunc est: sed tunc non esset relatio; Ergo modò persona diuina non significat formaliter relationem.

Reph. in eo casu non fore eiusdem rationis constitutiu personæ diuinae sicut nūc: licet etiam tunc propriè esset persona; Nam quemadmodū si rationale nunc non constitueret hominem, sicut hucusque constituit, non amplius significaret homo ipsum rationale de formalis; ita si tantum esset una persona diuina, non constitueretur per relationem, neque relatio esset persona diuina, aut è contra, ac proinde non significaret relatio formaliter hoc nomine persona diuina.

Contra eandem, & quartam arguit multipliciter Rada; sed eius argumenta aut cum prædictis coincidunt, aut nullo negotio ex iactis fundamentis solui possunt. Vnum duntaxat propo-

4. concl. *obiecit.* *nemus,* quod hucusque videtur intactum; Sic igitur arguit. Illi qui dicunt personas diuinas constituti per absoluta, & illi qui dicunt non constituti per absoluta, habent conceptus contrarios; ergo ambo isti concipiunt nomine persona diuina: Probatur sequela; nam alioquin non haberet conceptus cōtradictorios; quia cōtradiccio est affirmatio eiusdem de eodem: sed ambo isti non concipiunt personam diuinam ut relatiuum; quia tunc stultissimus esset ille, qui diceret personas diuinas per absoluta constituti; idem enim esset, ac si diceret relatiuum ut relatiuum, per absolutum constitutum. Propter eādem rationem non concipiunt personam ut absolutam; quia tunc nimis stultus esset, qui personas diuinas per relationes constitui affirmare; esset enim asserere absolutum ut absolutum per relationem habere esse; ergo ambo concipiunt personam diuinam conceptu indifferenti ad absolutum & relatiuum, quam sic concepta vnu in particulari absolutam, alias relatiuum esse affirmat; ergo persona diuina dicit subsistens in natura intellectuali diuina, ut indifferens ad subsistens absolutum & relatiuum. *Reph.* primò *solum.*

E admisso toto præcedente discursu nullam esse penultimam consequentiam; Nam sequitur tantum eos affirmantes, & negantes habere conceptum personæ communiter sumptæ indifferenter ad absolutum & relatiuum; cum enim persona communiter sumpta dupliciter distingul possit, vt supra diximus scilicet per differentias per se, quæ sunt absolutū & relatiū; & per differentias extraneas siue per accidentis, quæ sunt diuinū, Angelicū & humanū: etiā si persona fuerit distincta per extraneas differentias, adhuc remaneat eius indifferētia & cōmunitas quo ad differentias per se; & ideo qui affirmant diuinā personā esse relatiū, & ille qui negat esse relatiū, in duob⁹ cōueniunt: Primū est distinctione siue limitatio personæ per extraneā differentiā significatā hoc nomine diuina; loquitur enim ambo de persona prout est in natura diuina: Secundū est identitas conceptus de persona communiter sumpta, cōcipiunt enim illā ambo ut indifferētē ad absolutū & relatiū; Sed in uno discordant nimis in ea differe-

differentia sive modo, quo persona communiter sumpta per se contrahitur ad personam diuinam; cum unus affirmet contrahi per se relatione, alius autem neget, & per absolutum limitari contendat. Itaque non est necesse eos habere conceptum indifferentem de persona diuina, sed tantum de persona communiter sumpta, de cuius limitatione per extraneam differentiam ambo conueniunt, sed in contradictione, quae est per differentiam per se, longe dissident. Secundè respondetur nullam esse ultimam consequentiam; Quoniam admissis predictis disputantes habere conceptum de diuina persona indifferentem ad absolutum & relativum, non sequitur; ergo persona diuina significat indifferens &c. Nam duplex indifferenta potest in aliquo nomine & eius significato considerari; vna quae attendit secundum conceptionem in re fundamentum habentem, ad quam conceptionem per se primò significadum impositum est nomen; sicut nomen *animalis* impositum est ad significandam naturam sensituum, quae realem habet unitatem in pluribus speciebus, & ideo fundat conceptum communem & ad plures illas species indifferentem. Alia est indifferentia nominis & conceptus, quae attendit secundum conceptionem in opinione, vel propria vel alterius falsa fundatam, quae est communitas analogia huius nominis Deus, ad verum Deum & ad idolum, ut explicat S. Th. supra q. 13. a. 10. & talis est etiam communitas & indifferentia huius nominis persona diuina; fundatur enim in sola falsa opinione negantis diuinam personam relatione constitui, & opinantis eam constitui per modum aliquem absolutum; sic enim multiplicat in diuina persona confederations modorum constituendi, cum tamen secundum veritatem sit unus scilicet relativus. Et quemadmodum non valer ista consequentia, Paulus affirmat animal bipes quod est homo, esse rationale, & Petrus negat, & ait esse irrationalis; Ergo conceptus est nomen *animalis bipedis*, sive hominis absolute est indifferens ad rationale & irrationalis; ita non valet in re proposita.

QUAESTIO XXX.

De pluralitate personarum in diuinis, in quatuor articulos diuisa.

Deline queritur de pluralitate personarum.

Et circa hoc queruntur quatuor.

Primo, Vtrum sint plures personae in diuinis.

Secundo, Quot sunt.

Tertio, Quid significant termini numerales in diuinis.

Quarto, De communitate huius nominis, persona.

Ratio ordinis huius questionis ad precedentem, & articulorum eius inter se.

IN INTRODUCTIONE praecedentis questionis affertur à D. S. ratio ordinis huius quest. tam ad praecedentem, quam ad subsequentem. Ordo vero articulorum hic est: Proponitur primo questio, an sit pluralitas personarum in diuinis. Secundò questio, quantita sit illa pluralitas. Tertiò quid sit, dum queritur, quid significant termini numerales in diuinis. Postremo, quia ad omnem pluralitatem eius, quod in plura distinguitur, sequitur in

A illo quedam communitas; ea propter in postremo articulo de communitate huius nominis persona disseritur: de cuius pluralitate disputauerat in tribus iam dictis articulis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sit ponere plures personas in diuinis.

Ad Primum sic proceditur. Videtur, quod non sit ponere plures personas in diuinis. Persona est d. 2 art. 4. nam est rationalis natura individualis substantia. Sed et. c. 4. go sunt plures personae in diuinis, sequitur quod sunt plures substantiae. Quid videtur hereticum.

2. Præterea. Pluralitas proprietatum absolutarum non facit distinctionem personarum, neque in Deo, neque in nobis, multo igitur minus pluralitas relationum. Sed in Deo non est alia pluralitas nisi relationum, ut supra ad dictum est. Ergo non potest dici, quod in Deo q. 27 art. 3. sunt plures personae.

3. Præterea. Boe. † dicit de Deo loquens, quod hoc Boe. in libro viii. ante verè unum est, in quo nullus est numerus: sed pluralitas importat numerum. Ergo non sunt plures personae in diuinis.

4. Præterea. Vbiunque est numerus, ibi est totum & pars. Si igitur in Deo sit numerus personarum, erit in Deo ponere totum & partem. Quid simplicitati dicuntur repugnat.

Sed contra est, quod dicit Athanasius, † Alia est persona Patris, alia Filius, alia Spiritus sancti. Ergo Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, sunt plures personae. ^{in suo falso libro filio}

Respondeo. Dicendum, quod plures esse personas in diuinis, sequitur ex præmisso. Offensum est enim supra, quod hoc nomen persona, significat in diuinis relationem, ut rem subsistente in natura diuina. Sub praec. prædictum autem habitum est, quod sunt plures relations q. 27. a. reales in diuinis. Vnde sequitur, quod sunt plures res i. 3. c. 4. subsistentes in diuina natura. Et hoc est esse plures personae in diuinis.

Ad Primum ergo dicendum, quod d. substantia non ponitur in differentiatione personae, secundum quod significat essentiam: sed secundum quod significat suppositionem. Quod patet ex hoc, quod additur individualis. Ad significandum autem substantiam sic dictum, habent Graeci nomen hypostasis. Vnde siut nos dicimus tres personas, ita ipsi dicunt tres hypostases. Nos autem non consuevimus dicere tres substantias, ne intelligerentur tres essentiae, propter nominis equivocationem.

Ad Secundum dicendum, quod proprietates absolute in diuinis (vit bonitas, & sapientia) non opponuntur ad innumerabilem, unde neque realiter distinguuntur. Quamus ergo eis conueniat subsistere, non tamen sunt plures res subsistentes, quod est esse plures personae: proprietates autem absolute in rebus creatis non subsistunt, licet realiter abinucent distinguantur, vit albedo, & dulcedo. Sed proprietates relatives in Deo, & subsistunt, & realiter abinucent distinguuntur ut supra ad dictum est. Vnde pluralitas rationis proprietatum sufficit ad pluralitatem personarum in diuinis.

Ad Tertium dicendum, quod à Deo propter summam unitatem, & simplicitatem excluditur omnis pluralitas absolute dictorum, non autem pluralitas relationum, quae relationes predicantr de aliquo ut ad alterum. Et sic compositionem in ipso, de quo dicuntur, non important, vt Boet. * in eodem libro docet.

Ad Quartum dicendum, quod numerus est duplex.